

Jūlijs Muraškovskis

Talantīgās domāšanas “NOSLĒPUMI”

Šī grāmata ir lielisks darbs par Cilvēka garīgumu, tam īstenojoties cilvēka sistēmiskās domāšanas procesa jaunrades augstākajos līmenos. Izmantotajām teorētiskajām atziņām ir izteikta praktiska ievirze – BRAVO, BRAVISSIMO!

Tā ļoti īsi un vispārīgi var raksturot lasītājiem piedāvāto kārtējo autora izstrādāto un publicēto darbu, kas veltīts radošās domāšanas procesu skaidrošanai, līdztekus atsedzot iespējas šīs domāšanas izkopšanai un sekmīgai izmantošanai visdažādāko mūsu dzīves problēmu risināšanā. Autors kā pazīstamā zinātnieka, inženiera, izgudrotāja un rakstnieka Henriha Altšullera (теория решения изобретательских задач, TRIZ) ideju tālāknesējs un attīstītājs savā praksē īpaši aktualizē vārdkopas “talantīgā domāšana” jēgas izpratni, to savukārt kopsaistot ar izcili vispārīgās sistēmu teorijas pamatatzīnām. No šī viedokļa raugoties, runa ir par lietisko sistēmteoriju jeb sistemoloģiju, kas veltīta mūsu dzīves praksē nozīmīgai izgudrojumu teorijai un tās reālai izmantošanai. Taču ļoti nozīmīga ir arī autora pievēršanās fundamentālu filozofisku un psiholoģisku jēdzienu un to kopsakarību atsegumam. Inženiertehniskās jaunrades kā prāta darbības procesu apskats tiek kopsaistoši papildināts arī ar cilvēka jūtu dzīves, emocionāli tēlainā pasaules atveida raksturojumiem. Īpaši nozīmīga ir cilvēku sazinā tik nozīmīgā valodas problēmu apcere, kas veltīta talantīgās domāšanas teorijai un izgudrojumu praksei tik svarīgās terminoloģijas veidošanai.

Noslēdzot šo īso grāmatas vispārīgo raksturojumu, tas reizē ir arī ieteikums klūt ne tikai šīs grāmatas lasītājiem, bet arī par reāliem tajā piedāvāto domu radošiem izmantotājiem savas garīgās darbības nemītīgai attīstībai. Saucot 21.gadsimtu par informacionālo gadsimtu, tas nozīmē akcentēt cilvēka garīgās dzīves attīstības, pilnveides dominanti, tās īpašo aktualitāti.

Paldies cienījamam autoram par veikto darbu, būtiski kuplinot latviešu valodā pieejamo līdz šim vēl nelielo šai tematikai veltīto izziņas avotu klāstu. Tas palīdz ne tikai orientēties, bet arī izmantot viņa paustās teorētiskās atziņas ikviena dzīves praksē. Lai veicas autora uzkrātās pieredzes turpmākā kristalizācija – sakārtošana īsā, skaidrā un izsmēlošā izklāstā, lai ir auglīga šī izklāsta nešana tautā, to atbilstoši izglītojot.

Paldies par vērtīgo sistēmisko stāstu par talantīgo domāšanu!

Patiessā cieņā, LU emeritētais profesors, fizikas doktors,
sistēmteorētiķis – **Andris Broks**

Vēl nevienas grāmatas iznākšanu es negaidīju ar tādu nepacietību. Beidzot mana pasniedzēja ilggadīgais darbs ir apkopots drukātā formātā. Un šajā gaidīšanā nebija nekā pārsteidzoša. Aristoteļa laikos kvadrātvienādojuma risināšana bija māksla, tagad tā ir prasme, kas kļuvusi pieejama, pateicoties cilvēkiem, kuri atļāvās apšaubīt "viņas Majestāti Pareizo Atbildi".

Jūs turat savās rokās grāmatu, kas paver talantīgās domāšanas "noslēpuma plīvuru". Tā sistemātiski un detalizēti izies sarežģīto domāšanas veidošanas ceļu. Šis process tiks parādīts ne tikai teorētiski, bet arī ar piemēru palīdzību trenējot praktiskos aspektus. Atrodiet sevī drosmi izlasīt, saprast un izmēģināt kaut vai tikai pieņemt šo skatījumu. Izmantojiet šīs prasmes savā jomā, un mēs iegūsim iespēju. Iespēju dzīvot pasaule, kurā spēcīga radošā domāšana būs tik pat normāla parādība kā kvadrātvienādojumu risināšana tagad.

Olga Pavlovska

Biznesa vecākā konsultante, Wilo SE, Dortmundē, Vācija
Starptautisko projektu vadītāja

Klajā nāk grāmata ar intrīģējošu nosaukumu un tikpat intrīģējošu saturu. Ikviens tajā atradīs, ieraudzīs, atklās ko pilnīgi jaunu.

Mans izaicinājums bija – iespējami brīvi rediģēt... bez priekšrakstiem, bez striktiem likumiem, valodas un gramatikas kanoniem, jo valoda, stils, gramatika ir mainīgi, tieši tāpat kā viss ap mums. Esam iemācījušies, tātad zinām, kas rakstāms ar lielajiem un mazajiem burtiem, bet šajā grāmatā, iespējams, lasītāju pārsteigs dažviet stils, dažviet nepierasta vai neparasta īpašvārdru rakstības interpretācija. Tāds ir autora skatījums uz lietām un pasauli. Mazliet vai daudz... no cita skatupunkta...

Manas pirmās atziņas pēc šīs grāmatas izlasišanas: domāt brīvāk un beidzot sākt veidot savu kartotēku. Interesantākās vietas noteikti pārlasišu vairākkārt, un noteikti vairākkārt atgriežīšos pie šīs grāmatas.

Ļaujieties šim izaicinājumam – izprast, saprast, pierast, pieņemt, nepieņemt... un kopā ar autoru doties aizraujošā ceļojumā laikā un vietā pa nebeidzamajiem un tomēr sistēmiski pārdomātiem talantīgās domāšanas noslēpumainajiem labirintiem... Esiet drosmīgi, nebaidieties! Esiet brīvi...

Irēna Bērziņa

UDK 159.955

Mu 480

Talantīgās domāšanas „NOSLĒPUMI”

No krievu valodas tulkojusi Inguna Puķīte

Redaktore Irēna Bērziņa

Māksliniece Jevgēnija Čistotina

Maketētāja Jevgēnija Čistotina

Izmantotas fotogrāfijas un attēli no vietnes <http://ru.freepik.com>

Izdevējs – Fonds ASNI

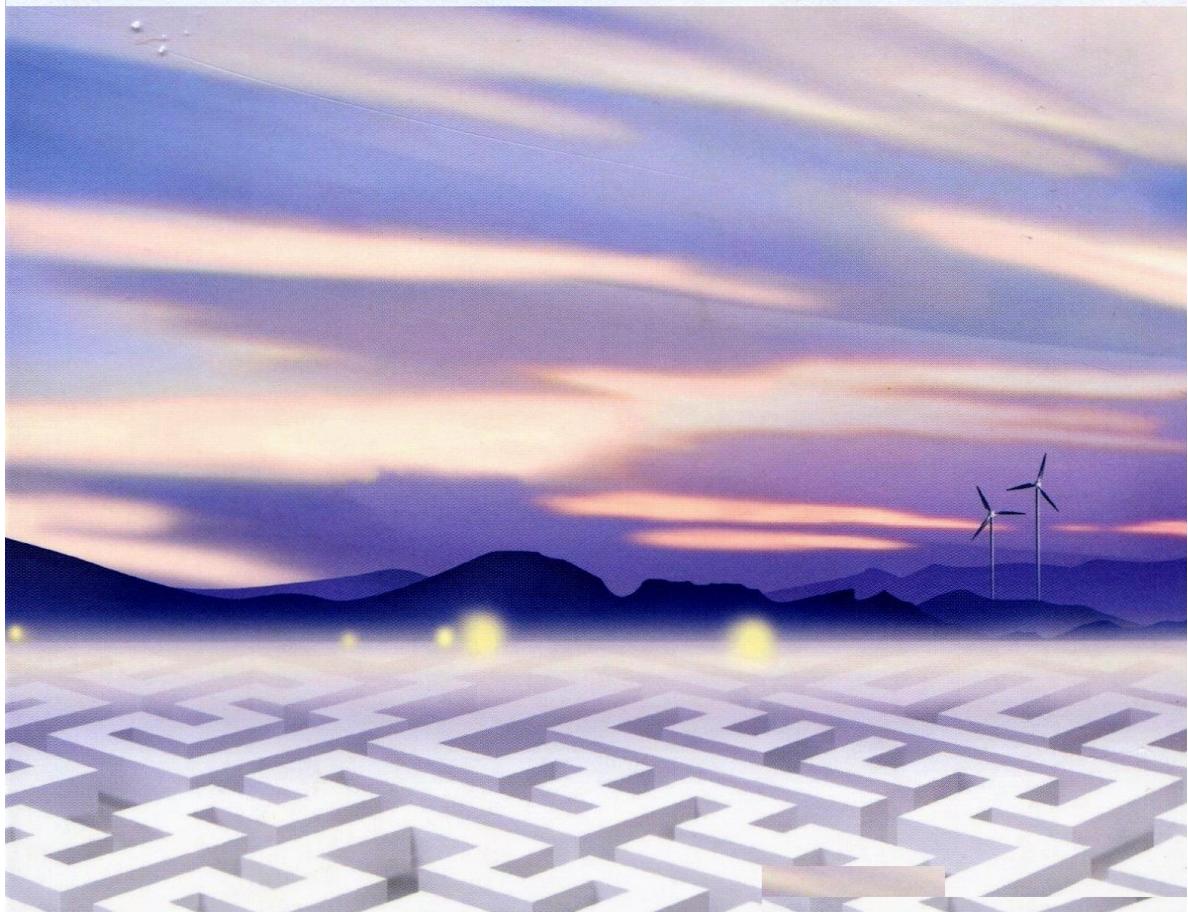

Iespriests – SIA Talsu Tipogrāfija

© Jūlijs Muraškovskis, 2013

© Fonds ASNI, 2015

ISBN 978-9934-14-663

Satura rādītājs

I. KNADA AP TALANTU

Mīti un realitāte par talantīgo domāšanu. Kā izmērīt talantu.

Talanta robežas	13
1. „Zinātniskā” mitoloģija	14
2. Magnētisms un ģenialitāte	18
3. Talanta pērle	20
4. Iedomājies tik	22
5. Pirmie un „pirmie”	24
6. Noslēpumainais prototips	27

II. VIETAS IZPĒTE

Talanta mērišana. Kā pētīt talantīgo domāšanu. No kā veidots talants	31
1. Atklājumu mērītājs	32
Trenažieru zāle	38
2. Talanti. Bet pielūdzēji...	42
Sfēriskās problēmas	46
Trenažieru zāle	50
4. Domas dzimšana	55
5. Talanta matrica	59

III. SISTĒMU LAUKS

*Prasme saskatīt objektu un parādību sistēmisko raksturu
jeb domāšanas sistēmiskums*

1. Talantīgās domāšanas kartogrāfija	62
2. Vertikāle laukā. Hierarhisma princips	63
3. Sazarotās sistēmas	68
Trenažieru zāle	72
4. Vertikālu veidotāji	73
Trenažieru zāle	74
5. Sistēmu laiki. Evolucionisma princips	76
Trenažieru zāle	80
6. Rangu neatkarība. Emerdžentisma princips	81
Trenažieru zāle	84

IV. CĪNA AR PROBLĒMĀM

Prasme risināt pretrunas	91
1. Problēmu vilnis	92
2. Nūja, akmens, uzgalīt's...	93

3. Problemas, problemas, vienas vienīgas problēmas.....	95
4. Trīs rakstām – viens prātā	98
5. Saskaļdi – un vairs nav jāvalda!	100
Trenažieru zāle	108

V. IEPAZĪSTAM SALĪDZINOT

Prasme vadīt asociatīvo iztēli. Prasme veidot un attīstīt analogijas.

Prasme izveidot vispārinātu modeli	113
1. Pamats jaunām idejām	114
2. No kurienes rodas analogijas?	118
3. Asociāciju māksla	120
4. Ceļvedis pa noliktavu	122
Trenažieru zāle	124
5. Sakrustotās paralēles	129
6. Analogiju spožums un posts	132
7. Klibās dievietes gaita	135
8. Klikšķis	139
9. Gudrība Platona gaumē	141
10. Vispārināšanas pakāpes	142
Trenažieru zāle	143
11. Mūsu priekšstatu attīstības līnija	146
12. Pielaijot pareģo tērpus	149
Trenažieru zāle	151

VI. KUR NU VĒL MAZĀKS

Prasme izveidot aplūkojamā objekta vai parādības minimālo modeli.

Prasme saskatīt objektu īpašību hierarhiskās un laika robežas	153
1. Priekšstatu kieģelīsi	154
2. Zinātnisko kokteiļu degustēšana	155
3. Diogēna padoms	158
4. Ko pētām, to arī dabūjam	161
Trenažieru zāle	165
5. Sistēmu šūpoles	169
6. Starp pirmo un otro...	171
7. Ķīmija, ķīmija	175

VII. ATSPULGI GALVĀ

Prasme neattiecināt faktu uz zināmu modeli.

Prasme pārvarēt virsmodeli vai to mainīt.

Prasme pāriet uz priekšstatu virssistēmām.

Prasme izveidot parādības absolūto modeli un tad no tā atteikties	179
1.*Modeļu spēks	180
2. Lai top gaismu!	185
3. Bez gaismas	189

Trenažieru zāle	190
4. Savējais starp savējiem	192
5. Priekšstatu varas vertikāle	196
6. Cīņa par ēteru	199
7. Kur rodas virsmodeli	202
8. Priekšstatu svētās govis	210
9. Absolūtu fabrikas	212
10. Miera traucētāji	216
Trenažieru zāle	221
11. Kā izsprukt no virsmodela	224

VIII. STĀVU AUGSTĀK!

*Prasme pāriet no viena objekta aplūkošanas pie objektu grupu
un kopu aplūkošanas. Prasme vienlaikus operēt ar vairākiem parametriem.
Prasme pāriet no vienparametra sistēmām pie daudzparametru sistēmām ... 235*

1. Apvienojot pūles	236
2. Izzūdošās sistēmas	239
3. Saldā etiķa meklējumos	241
4. Priekšstatu pavairošana	245
Trenažieru zāle	249
5. Grupas terapija	251
6. Apvienošana... saskaldot	257
Trenažieru zāle	258
7. Viens faktors nav karotājs	261
Trenažieru zāle	269

IX. GAN VAIRĀK, GAN MAZĀK

*Prasme neierobežoti palielināt un samazināt jebkurus priekšmetu
un parādību parametrus ... 273*

1. Izstieptas rokas attālumā	274
2. Zināmās pasaules spīlēs	277
3. Kvantitatīvās revolūcijas	280

X. AK, LAIKI, LAIKI...

*Prasme izvērst priekšstatus laikā. Prasme saskatīt procesus,
nevis tikai notikumus vai stāvokļus. Prasme pāriet no ontoģenēzes
izskatīšanas pie filoģenēzes izskatīšanas ... 287*

1. Ceturta dimensija	288
Trenažieru zāle	299
2. Divkāršais laiks	303
3. Attīstības attīstība	308
4. Citplanētiešu acīm	311
Trenažieru zāle	314

XI. PALĪGIEZĪMES

Prasme radīt terminoloģiju. Prasme operēt ar lielu informācijas apjomu.

Prasme saskatīt izveidotā modeļa trūkumus. Drosmīga domāšana 317

1. Vārdi un darbi	318
2. Vārdi slepkavas	322
3. No kā sākas jaunais	324
4. „Augstākā” instance	326
5. Terminu konstruktors	327
Trenažieru zāle	333
6. Kur aizvedīs valoda	334
7. Nepareizās valodas likumi	337
Trenažieru zāle	345
8. Glābiņš – kartotēka	347
9. Koncepciju plantācijas	353
10. Ľaunums no labuma, labums no ļaunuma	356
11. Genialitātes vecums	357
12. Kā vilku piesauc, tā vilks klāt	359
13. Ticu – neticu	359
14. Spogulī, spogulīt, saki man tā...	364
15. Balto plankumu standarti	367
16. Vista un ola	368
17. Balto plankumu ģeometrija	371
Trenažieru zāle	380
18. Drošiem pieder pasaule	381
19. Zaķa drosme	384
20. Un tomēr...	390
21. Nebeidzamās divcīņas hronika	394

XII. CILVĒKS – TAS SKAN...

Emociju loma radošajā darbībā. Personības mērogs.

Daži Radošas Personības veidošanās priekšnoteikumi bērnībā 401

1. Dzinējs vai bremze?	402
2. Personības mērogs	408
3. Personības ceļš	411
4. Sākumu sākums	415
5. Visi par vienu	421
6. Jo debess telpā un virs zemes, draugs...	422
7. Domāšanas stafete	423

NOBEIGUMS 427

Neatvadoties... 428

Šī grāmata ir tapusi gandrīz divdesmit gadus, un pirms tam bija desmitiem gadu ilgas studijas, pasniedzēja darbs un izpēte saistībā ar izgudrojumu problēmu risināšanas teoriju (теория решения изобретательских задач, TRIZ). TRIZ ir pirmā īstā zinātne par radošo domāšanu, un to ir radījis zinātnieks, inženieris, izgudrotājs un rakstnieks Henrihs Altšullers.

Es varu nosaukt trīs savus Skolotājus, kuri ir veidojuši manu domāšanu, manu likteni. Tā ir jaunāko klašu skolotāja Albīna Ševčenko, ukrainu valodas un literatūras skolotājs Jurījs Jeļins un TRIZ autors Henrihs Altšullers. Viņiem esmu pateicīgs, pirmkārt, par šo grāmatu un par visu savu likteni. Šo grāmatu es veltu viņiem.

Manu dzīvi dažādā mērā ir ietekmējuši arī daudzi citi cilvēki. Vispirms jau mani kolēģi TRIZ jomā – **Voluslavs Mitrofanovs**, **Boriss Zlotins**, **Semjons Ļitvins**, **Nikolajs Homenko**, **Sergejs Fajers** un citi.

Daži no mani kolēģi un draugi palīdzēja man uzrakstīt šo grāmatu – sniedza padomus, izteica komentārus un dalījās ar piemēriem no savas kartotēkas. Tie ir Mihails Rubins, Natalja Rubina, Igors Kaikovs, Visarions Sibirjakovs, Romans Floresku, Staņislavs Nikolajevs, kā arī Marianna Novicka, kura uzrakstīja vienu no šīs grāmatas nodalām. Vairākus būtiskus aizrādījumus izteica mani bērni – Nikolajs un Jurģis Muraškovski. Grāmatā ir izmantoti arī mana studiju laika drauga Vladimira Jerjomenko piemēri. Arī viņam es esmu ļoti pateicīgs – un ne tikai par šiem piemēriem vien.

Gribu pieminēt vēl trīs cilvēkus, kas palīdzēja man sagatavot materiālus semināriem un apmācības kursiem un tā netieši iesaistījās arī šīs grāmatas tapšanā. Tie ir Līga Muraškovska, Laura Elizabete Vanaga un Vija Vārtukapteine.

Esmu ļoti pateicīgs arī tiem saviem tuvākajiem draugiem, kas, tieši neiesaistīdamies grāmatas rakstīšanā, sniedza milzīgu morālo atbalstu. Tie ir Arnis Cimdars un Vineta Gerkena. Es pat nezinu, ko es dažkārt būtu darījis bez viņu atbalsta...

Šajā grāmatā minētie secinājumi, piemēri, uzdevumi un vingrinājumi ir pārbaudīti un apspriesti ar simtiem manu studentu un semināru dalībnieku. Tā kā nevaru viņus nosaukt vārdā, pateicos viņiem visiem kopā.

Jūlijs Muraškovskis

Brīdinu uzreiz – brīnumnūjiņas nebūs.

Tiem, kas sagaida pāris tādu vienkāršu recepšu kā „risiniet krustvārdu mīklas un klūsiet par ģēniju” vai „ēdiet vairāk burkānu, tas vairoj jūsu talantu”, var sevi neapgrūtināt ar šīs grāmatas lasīšanu. Viņiem ir tonnām makulatūras ar nosaukumu „Kā piecās minūtēs...” (iegūt daudz draugu, klūt par miljonāru, savaldzināt jebkuru sievieti, piesaistīt jebkura vīrieša uzmanību, klūt talantīgam u.t.t.).

Talants, ģenialitāte – tas ir darbs mūža garumā. Tā ir sarežģīta domāšanas sistēma. Tā ir nemītīga mācīšanās.

Esat gatavs?

Tad aiziet, un vēlāk nesūdzieties, ka netikāt brīdināts!

NOBEIGUMS

*Pat pēc ilgām un detalizētām lekcijām dažiem klausītājiem tomēr rodas naiva ticība, ka, apgūstot visus šos paņēmienus un procedūras, var **klūt** talantīgs, ģeniāls. Nākas viņus sarūgtināt. Par talantīgu cilvēku nevar klūt. Par talantīgu cilvēku var tikai **izveidoties**, t. i., sevi izveidot, un te nepietiek tikai zināt kaut kādus paņēmienus.*

Lai kaut kur nokļūtu, nepietiek tikai ar kartes izpēti. Ir jāiet. Jāiet, līdz būsiet galā. Turklāt jāsaprot, ka tā nebūs galastacija – būs jāiet tālāk un nu jau bez kartes.

Zelta zivtiņa, burvju nūjiņa, dievišķā dzirksts, kosmiskā informācija, talantīgās domāšanas paņēmieni – tās ir vienas parādības izpausmes, bērnišķa ticība bezmaksas talantam.

Tomēr visam ir sava cena. Desas luņķa cena ir vairākas stundas jūsu darba. Iedzītas naglas cena – pāris zilumu uz pirkstiem. Ģenialitātes cena ir dzīve. Un tirgoties ir bezjēdzīgi, jo talants, ģenialitāte nav statuss. Tas ir process, kas diemzēl ir atgriezenisks. Uzrakstīja cilvēks interesantu dziesmiņu un kļuva populārs. Pēc tam visu mūžu viņš raksta vienu un to pašu dziesmiņu dažādās variācijās un viņu pēc inerces sauc par talantīgu un pat ģeniālu. Viņš sataisa gudru seju, sniedz intervijas, sēž blakus valdniekiem... Taču ar to nevar apslēpt vienkāršo un skumjo patiesību, ka viņš vairs nav talantīgs. Viņš ir banāls atkārtotājs.

Ar talantu un ġenialitāti viss ir vienkārši un nepielūdzami: kas neceljas, tas krīt. Uzrakstījis pirmo interesanto dziesmiņu, nākamajā dienā viņš var cesties uzrakstīt vēl interesantāku, bet, ja viņš to nedarīs katru dienu, tad pēc pieciem gadiem neizdarīs vairs nekad – nespēs. Talanta asniņu būs nobeidzis sasmacis atkārtošanas gars.

Cik gan daudz šādu cerības raisošu mākslinieku, zinātnieku, izgudrotāju nav apstājušies pēc savas pirmās dziesmiņas... Slikti ir ne vien tas, ka cilvēce laikus nav saņēmusi viņu iespējamos rezultātus, bet arī tas, ka, paši nespēdamī pacelties, viņi sirds dzīlumos apskauž tos, kuri ir aizlidojuši. Izmantojot savu atzītā „talanta” statusu, viņi bremzēs un smacēs tos, kuri lido, apspļaudīs viņus, apmētās ar akmeņiem, šaus, noslēpušies aiz stūra. Bet tādējādi viņi paātrinās paši savu kritienu. Savukārt tos, kuri būs pieraduši pacelties spārnos, neapturēs pat lode.

Talantīgās domāšanas procedūras ir tramplīns pirmajai pacelšanās reizei, bet pēc tam būs jāvicina spārni. Visu mūžu. Un jo augstāk jūs pacelsieties, jo retinātāks būs gaiss un lidot būs grūtāk. Sāpēs muskuļi, trūks gaisa. Jā, uz brīdi varēs atpūsties planējošā lidojumā, bet tad atkal būs jāvicina spārni, citādi kritīsiet kā akmens! Jo lielāks būs augstums, no kura jākrīt, jo sāpīgāks fināls. Citi to var arī nepamanīt, viņi joprojām debesīs redzēs rēgu – savu ticību jūsu talantam. Bet jūs...

*Tātad – uz augšu!
Bez apstājas!*

Tā ir vienīgā nemirstība.

